

TİCARİ TEMERRÜT FAİZİ UYGULAMASINDA REESKONT FAİZİ

Av. Dr. Osman R. GÜNVER (*)

Faiz, bir para alacağının vadeye bağlanması ya da ödenmesindeki gecikme nedeniyle ve bir oran dahilinde olmak üzere alacaklıya ödenmesi gereken para miktarıdır. Hukuki niteliği itibarıyla faiz fer'i bir borçtur.

Ana paranın belli bir yüzdesi olan faiz miktarı ya taraflar arasındaki bir sözleşme ile ya adete göre ya da kanun tarafından belirlenmektedir.

BK. ve TTK. hükümleri dışında, 3095 sayılı "Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun" tarafından akdi faiz, kanuni faiz ve temerrüt faizi bakımından düzenleme getirilmiştir. Bu Kanun, tarafların yaptıkları sözleşme ile oran ve miktarını belirlemedikleri faiz ödemelerini düzenlemektedir.

3095 sayılı Kanun'un temerrüt faizinin düzenlendiği 2. maddesinin üçüncü fıkrasında, ticari işlerde temerrüt faizi konusunda düzenleme getirilmiştir. Bu hükme göre, "Ödeme yerinde ve ödeme zamanındaki banka iskontosu yukarıda açıklanan miktardan fazla ise, arada sözleşme olmasa bile ticari işlerde temerrüt faizi, T.C. Merkez Bankasının kısa vadeli krediler için öngördüğü reeskont faiz oranına göre istenebilir."

Alacaklı bir parayı poliçe veya bonuyu kırdırmak yoluyla sağlamak istediği takdirde banka tarafından talep edilen iskonto miktarı kadar, geciken borçludan gecikme faizi talep edebilecektir.

(*) Ankara Barosu Avukatı.

Sözü edilen maddeye göre, bu iskonto oranının % 30 oranından fazla olması durumunda ticari işlerde temerrüt faizi, T.C. Merkez Bankası'nın (TCMB) kısa vadeli krediler için öngördüğü reeskont faiz oranına göre istenebilecektir. Ayrıca, alacaklının bu yönde bir talebinin de olması şarttır. Buna karşılık, aynı maddenin üçüncü fıkrasına göre, temerrüt faizi miktarının sözleşmede kararlaştırılmamış olduğu hallerde, akdi faiz miktarı diğer fıkralarda öngörülen miktarın üstünde ise temerrüt faizi miktarından az olamamaktadır.

Bu hükümde sözü edilen banka iskontosu ifadesi aynı şekilde TTK. m. 1461 de de yer almaktadır. 3095 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi ile TTK. m. 1461 uygulamasının "askıya alındığı" ve BK. ve TTK. hükümleri yürürlükteyken faize ilişkin özel düzenlemeler getiren 3095 sayılı Kanunun genel hükümlerden önce uygulanması gerektiği Yargıtay tarafından kabul edilmektedir (1). Ancak, TCMB'nin 01.01.1990 tarihinden itibaren "kısa vadeli reeskont kredisi" uygulamasının yerini "vadesine üç ay kalan senetler karşılığında yapılacak reeskont işlemlerinde uygulanacak iskonto oranı ve avans işlemlerinde uygulanacak faiz oranı" almıştır.

09.12.1989 tarih 20367 sayılı Resmi Gazete'nin 24. sayfasında yayımlanan bir Tebliğ ile TCMB'nin reeskont ve avans işlemlerinde uygulanacak faiz oranları hakkında Tebliğler yürürlükten kaldırılmıştır. Aynı Resmi Gazete'nin 60. sayfasında ise reeskont işlemlerindeki iskonto oranı ile avans işlemlerindeki faiz oranı ilan edilmiştir.

Bu oranlara ilişkin değişiklikler TCMB tarafından Resmi Gazetede ilan edilmesine rağmen uygulamada, mahkemeler ve icra müdürlükleri bu faiz oranlarını TCMB'den sormaktadır. Ancak, 3095 sayılı Kanun'un 2. maddesindeki "reeskont faiz oranı" tanımına bugün yapılmakta olan hangi uygulamanın karşılık geldiği tereddüt yaratmaktadır.

(1) YHGK. 13.11.1991 T. 1991/11-303 E., 1991/567 K. YKD. C. 18, S. 3, s. 349 vd.; 11. HD. 21.4.1992 T. 1990/6469 E., 5497 K. YKD. C. 18, S. 8, s. 1224; YHGK. 26.4.1995 T. 1995/11-171 E., 1995/413 K. YKD. C. 21, S. 10, s. 1517 vd.

Bu nedenle öncelikle TCMB işlemleri açısından reeskont, avans ve iskonto kavramlarının tanımlamasının yapılması gerekli bulunmaktadır. Reeskont; bir banka tarafından iskonto edilmiş ticari senet ve vesikaların TCMB reeskont oranı üzerinden satın alınması işlemidir. Avans ise; teminat olarak alınan ticari senet ve vesikalar ile Devlet Tahvilleri ve borsada kayıtlı sağlam tahviller karşılığında ödünç verme işlemidir.

İskonto, senede bağlı ve henüz muaccel olmayan vadeli bir alacağın bankaya temlik edildiği tarihten vade tarihine kadar işleyecek faizin komisyon ve diğer giderlerin alacak tutarından indirilmesi şeklinde bir işlem olduğundan iskonto oranı, faizin peşin alınması nedeniyle avans işlemlerindeki faiz oranından daha düşüktür. Bu nedenle, normal kredi işlemi oluşturan ve vade sonunda faiz tahakkuk ettirilen avans işlemlerindeki oranın ticari temerrüt faiz oranına esasa alınması gerekmektedir. Zira, temerrüt faizi bir dönemin sonunda ödenen para miktarını ifade etmektedir.

Bu nitelik farklılığı esas alınarak matematiksel olarak yapılacak hesaplamada dönem sonunda ikisinin de aynı olduğu görülmektedir.

01.08.1995 tarihinden itibaren geçerli olan vadesine üç ay kalmış olan senetler karşılığında yapılacak reeskont işlemlerindeki %50 iskonto oranı ile avans işlemlerindeki %57'lik faiz oranı açısından karşılaştırma yapıldığında :

% 50 iskonto oranı bir yıllık dönem içindir. Üç aylık dönem için;

$$\% 50 \times 1/4 = \% 12.5 \text{ olacaktır.}$$

Buna göre, 100 TL'lik senedi 12.5 TL'lik kısmı alınarak, bakiye 87.5 TL müşteriye nakit olarak ödenmektedir. Gerçek üç aylık faiz olarak maliyet ;

$$12.5 / 87.5 = \% 14.25 \text{ olmaktadır.}$$

Bunun yıllık maliyeti ise ;

$$\% 14.25 \times 4 = \% 57 \text{ olmaktadır.}$$

Böylece, peşin olarak alınan % 50'lik iskonto oranının gerçekte dönem sonunda alınan % 57'lik avans faiz oranına eşit olduğu ortaya çıkmaktadır.

Buna göre, bir dönemin sonunda ödenen para miktarını ifade eden temerrüt faizi olarak, TCMB'nin ilan ettiği avans işlemlerindeki faiz oranının, ticari temerrüt faizi hesaplamalarında esas alınması, ayrıca, temerrüt dönemi boyunca ortaya çıkan faiz değişikliklerinin de dönemsel olarak hesaplanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

REESKONT VE AVANS İŞLEMLERİNDE GENEL OLARAK UYGULANAN FAİZ ORANLARI

RESMİ GAZETE		YÜRÜRLÜK TARİHİ	Kısa Vadeli	Orta Vadeli	İskonto Oranı (1)	Avans Faiz Oranı
TARİH	SAYI					
28.06.1955	9040	28.06.1955	4.5			
01.07.1961	10843	01.07.1961	7.5			
10.08.1970	13575	10.09.1970	9			
20.10.1970	13645	01.11.1970	9	9		
20.02.1973	14454	01.11.1973	8	9		
28.11.1973	14726	28.11.1973	8.75	9		
29.08.1974	14991	26.08.1974	9	10.5		
22.04.1978	16267	22.04.1978	10	11.5		
28.04.1979	16622	01.05.1979	10.75	14		
23.02.1980	16909	01.03.1980	14	15		
05.07.1980	17038	01.07.1980	26	26		
15.02.1981	17252	02.02.1981	30.25	30.25		
01.05.1981	17327	01.05.1981	31.5	31.5		
06.05.1982	17686	01.05.1982	31.5	33		
16.06.1983	18079 (MÜK.)	01.07.1983	28	29.5		
19.12.1983	18256 (MÜK.)	19.12.1983	48.5	50.5		
10.05.1984	18397	14.05.1984	52	50.5		
30.10.1986	19266 (MÜK.)	01.11.1986	48	50.5		
24.01.1987	19351	24.01.1987	45	48.5		
19.02.1988	19730	19.02.1988	54	60		
09.12.1989	20867	01.01.1990			40	45
20.09.1990	20641	20.09.1990			43	48.25
23.11.1990	20704	23.11.1990			45	50.75
16.02.1991	20788	15.02.1991			48	54.5
28.01.1994	21832	27.01.1994			56	65
22.04.1994	21913	21.04.1994			79	98
12.07.1994	21988	12.07.1994			70	85
27.07.1994	22003	27.07.1994			63	75
01.10.1994	22068	01.10.1994			55	64
10.06.1995	22309	10.06.1995			52	60
01.08.1995	22361	01.08.1995			50	57

(1) Vadesine en çok 3 ay kalan senetler karşılığında yapılacak reeskont işlemlerinde uygulanan oran

Evren, M.T. Faiz Hukuku, İstanbul 1987

Reisođlu, S. Yargıtay Kararları Açısından 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, C.VIII, Ankara 26-27 Nisan 1991

Şirin, Ş. Ticaret Hukukunda Faiz ve Uygulaması, İstanbul 1994

Tekinalp, Ü. Banka Hukukunun Esasları, İstanbul 1988.